

LURRALDEA ETA ARKITEKTURA

Sir

ULA IRURETAGOIENA

Landrestik iritsi da ospe handiko arkitekto bat Galiziako herri txiki batera. David Chipperfield du izena, eraikinarik mundu osotik zehar ditu, Berlin, Milan eta Shangaigo bulegoetatik lanean. Arkitektura elegantea, fina, Sir batek egindakoa. Istorioa Corrubedo herrixkan hasten da. Ribieran bere familiarentzat udarako etxe bat berriztatu eta lurraldeaz maitemindu da. Ondoren, herriko beste eraikin batzuk zaharberritu eta taberna bat ireki du bere semeak gidatua. Fundazio bat, laborategi bat martxan jarri eta Santiago de Compostelan kokaturiko Casa Ria bulegoan arkitekto, politikari, enpresari, bizilagun aktibistak bildu nahi ditu. Publiko eta pribatua elkarrekin lanean jarri. Galiziar plangintzatren panorama astintzen ari da dagoeneko, landako baliabideak balioan jarri eta berreskuratzeko plangintza abian jarri nahi duelako, komunitatearekin lanean. Azken albiste da, baina, Inditex-eko Marta Ortogarekin proiektu komun batean ari dela. BBC-k ere interesa agertu du arkitekto ospetsua Galizian mugitzen ari den proiektu eta ikuspegia zabaltzeko. Kuriositatea pizten du, googleatu bestela.

Apeta, kapritxoa, liluramena. Modakoa, oportunistak, negozioa, elitismoaren moxorroa. Zer ari ote da gertatzen, lekukoari benetan zintzoki laguntzen ari zaion proiektua ala bertakoa eta landa erantsi nahi duen beste proiektu kolonialista bat. Zaila distantziatik jakitea. Kanpotarra, arkitektoa eta dirudun batek sustatzea susmagarri egiten du. Aurreiritziak gaingiduz, aberatsen diru mugimendua lurrean gelditzea aukera bat da ordea. Egia dena da, proiektuak arkitektoaren egitekoa eraikin bat egiteaz haratago jartzen duela. Eraikin baten erai-kuntza erabaki eta balore sistema zabal batean kokatzen da, eta arkitektoaren helburu nagusia eraikinean finkatu beharrean, sistemaren arkitekturaren ardaztea aldaketa esanguratsua da, politikoa bilakatzen duelako. Lurraldeko komunitatea, bertako ekonomia eta baliabideak sustatzea arkitekturak sekula galdu behar ez zuen lan ildo da... ●

Euskal hedabideen etorkizunaz

Azken asteotan esku artean ibili ditut honako bi liburuak: *Euskararen go-goetagea* (Euskaltzaindia, 2024) eta *Mariano Ferrer, el periodismo reflexivo. Kazaritza eta konpromisoa* (Erein, 2023). Irakurri dut euskaldunen %42,2k ikusten duela ETB1, eta %20,6k irakurtzen duela euskal prentsa, Elkar Fundazioaren enkarguz 2018an Siadecok egindako inkestaren arabera. Ez dago txarto, kontuan hartuta EAEko euskaldunen artean %22 dela -Nafarroan %6,7 eta Iparraldean %7- ohikoan euskara erdara baino gehiago darabilena.

Euskaltzaindiko liburuan irakurri dut euskal hedabideen etorkizuneko begiradan "matrize aldaketa" behar dela. Azken 40 urteetan aurrekontuak eta ikuspegia ETBren bueltan egon direla nagusiki, "nazio ikuspegian", eta aurrerantzean matrize hori "tokiko hedabideetara" -nazio ikuspegia utzi barik- aldatu beharko litzatekeela, esparru horretan euskarazko hedabideek "komunikazioaren lidergoa hartzeko". Debagoienan hori posible izan dela eta beste leku batzuetan ere izan daitekeela. Hori da mezuaren muina. Eta akaso bai, batek daki, beste esparru batzuetan moduan, logika handia du tokikoa eta gertukoa indartzeak.

Baina indartze horretan beste osagai garrantzitsu bat ere aipatzen da: eskualdeko komunikabide horiek eduki beharko litzukete "lerro editorial partekatua, zeharkatzaileak", Debagoienan moduan. Zeharkatzailea, nondik noraino? Eskuin espainolistikatu eskuin abertzaleraino? Edo siglekin aipatuta, PPTik EH Bilduraino? Edo nagusiki abertzaleen artekoa, eta beraz, EH Bildutik EAJaraino?

Egiazki, lan-ibilbide osoa ARGIA eginda, ez dut uste kazetaritza eta "lerro editorial zeharkatzailea" oso bateragarriak direnik, baina aitortzen dut hainbat kazetaritza molde daudela, eta euskarazko horietako guztiak behar dituela. Hori bai, esaten denagatik edo esaten ez denagatik, ez dago lerro editorialik gabeko kazetaritzarik. Susmoa dut guztiona edo zeharkatzaile den horrek, azkenean, eta boterea medio, "batzuen" besteena baino gehiago izatea dakarrela, bereziki dirua jartzen duenarena, izan publikoa edo pribatua.

Mariano Ferrerrek kazetaritza buruzko hausnarketa eta kontzeptu eder ugari zituen: "Kontsentsua ideia propioen inguruan egituratzeko borroka da komunikazioa", "ez da nahikoa notiziaren berri ematea, gertaeraren eta datuaren arrazoiak eta zioak azaldu behar dira", "kazetariak estutu behar du agentaria, politikaria", edo, besteak beste, "sinesgarritasuna independentziatik lortzen da".

40 urtez EITBk bere buruari eta Lakuari begiratu die nagusiki. Mirentxu Purroyren laburpena zorrotza bezain deskribagarria da: "Arantxa Tapia telebista". Indartsuena izanik, izan zezakeen euskal hedabideen lidergoa eta haien arteko elkarlanean bestelako funtziorik, baina ez da horrela izan. Nago, benetako matrize aldaketak tokikotasunean baino, jarreretan eta herri ikuspegian daudela, eta euskarazko hedabideen indartzea hortik etorriko dela gehiago: EITBren bestelako konfiguraziotik -Ramón Zallok dioten legez, egin barik dagoen Euskal Komunikazio Legearen menpe egonda?-; Hekimen eta instituzioen arteko elkarlana sendotuta; eta hedabideen arteko elkarlanetik, 40 urtez eskasa, eta oraindik ere urri samarra. Bakoitzak bere izaeratik emanda, gure artean elkarlanerako aukera lehiarako baino askoz handiagoa da. ●